

200902513-15
A: 312

Norges vassdrags- og energidirektorat
Postboks 5091, Majorstuen
0301 Oslo

Deres ref.:

Vår ref. (bes oppgitt ved svar):

Dato:

2011/6301 ART-VM-JK

06.10.2011

Arkivkode:

363.2

Revisjon for Bleksvatn reguleringsmagasin i Andøy kommune i Nordland fylke - høringsuttalelse

Vi viser til oversendt høringsbrev med revisjonsdokument for Bleksvatn og Storelva i Andøy kommune, datert 18.5.2011, samt til befarung den 15.9.2011. Vi viser også til Fylkesmannen i Nordlands uttalelse av 4.10.2011.

Bakgrunn

For konsesjoner gitt etter vassdragsreguleringsloven og industrikonsesjonsloven foreligger det lovhjemmel til å revidere konsesjonsvilkårene. Bestemmelser om revisjon kom inn i vassdragsreguleringsloven og industrikonsesjonsloven i 1959 og revisjonstiden ble da satt til 50 år. I 1992 ble vassdragsreguleringsloven endret på flere punkter hvorav revisjonsintervallet bl.a. ble endret til 30 år og fastsatt til å gjelde både for tidsbegrensede og tidsubegrensede konsesjoner (etter 1992).

Konsesjonen for regulering av Storelva med Bleksvatn ble tildelt Andøy Kraftlag 31.3.1949 og overført til Andøy energi AS i 1955. Konsesjonen var tidsavgrenset til 50 år. I brev av 18.6.1998 fra OED ble dette omgjort til å gjelde i ubegrenset tid. Samtidig ble det fra OED vist til at en omgjøring av konsesjonen ikke innskrenket muligheten til å kreve alminnelig revisjon 50 år etter konsesjonstidspunktet (dvs. 1999).

I brev datert 28.4.2009 framsatte Andøy Jeger- og fiskeforening (AJFF) krav til Andøy Energi AS om revisjon av konsesjonsvilkårene for reguleringen av Bleksvatn. I kravdokumentet vises det til at Storelvasvassdraget før utbygging var et meget godt laks-, sjørret- og sjørøyevassdrag. Vassdraget var holdt for å ha forholdsvis stabil vannføring grunnet at Bleksvatnet fungerte som "magasin" i tørre perioder, samt at nedslagsfeltet har en viss størrelse. Bleksvatnet var holdt for å ha en god bestand av sjørøye og vassdraget hadde også, i følge fiskere som benyttet vassdraget før utbygging, en god sjørretbestand og som vandret helt opp til vatnet. Gjennom utbygginga ble Bleksvatnet regulert med 1 meter senking og 3,25 m økning og det ble etablert en ca 2 km lang rørledning ned til kraftstasjonen. Det ble ikke innført minstevannføring på den opprinnelige elvestrekningen fra dammen og ned til utløpet fra kraftverket og de tidligere fiskevandringene ble følgelig brutt. I følge revisjonskravet fra Andøy jeger- og fiskeforening innehar vassdraget i dag (1999) en liten laksestamme samt en og annen sjørret og sjørøye. Som en følge av dette er det fremmet krav om at man foretar en revisjon av konsesjonsvilkårene med fokus på igjen å få fisk til å vandre opp til og inn i Bleksvatnet. Dette

Besøksadresse:
Tungasletta 2
Postadresse:
Postboks 5672 Sluppen
N-7485 Trondheim

Telefon:
73 58 05 00
Telefaks:
73 58 05 01

Videokonf:
73 90 51 40

Internett:
www.dirnat.no
E-post:
Postmottak@dirnat.no

Saksbehandler:
Jarl Koksвик
Telefon:
73 58 06 18

innebærer også slipp av minstevannføring og det vises til en befaringsrapport fra Direktoratet for naturforvaltning (DN) av 1.2.1999 med skisse til hvordan dette kan løses.

Med bakgrunn i revisjonskravet besluttet NVE i brev av 22.9.2009 at konsesjonsvilkårene for reguleringen av Bleksvatn kunne revideres etter nærmere angitte regler.

Anbefalinger i revisjonsdokumentet

Sweco Norge AS har bistått Andøy Energi AS i utarbeidelsen av revisjonsdokumentet. Det pekes her på fire ulike aktuelle tiltak for å bedre situasjonen for fisk i Storelva:

Tiltak 1: Etablering av automatisk omløpsventil i Lovik kraftstasjon

Tiltak 2: Reetablering av produktiv strekning for laksefisk som inkluderer tilrettelegging/arrondering i fosseparti i Storelva, samt slipping av vann fra Bleksvatnet

Tiltak 3: Opp- og nedvandring til Bleksvatnet for anadrom fisk

Tiltak 4: Biologiske og fysiske undersøkelser i vassdraget for å undersøke effekten av gjennomførte tiltak.

Etter en gjennomgang av hver av disse tiltakene konkluderer Sweco Norge AS med at punkt 1, 2 og 4 bør gjennomføres og hjemles i endrede konsesjonsvilkår og manøvreringsreglement. Andøy Energi AS foreslår på sin side at kun tiltak 1 gjennomføres.

Fylkesmannens vurdering

Fylkesmannen i Nordland støtter Swecos anbefaling om at tiltak 1, 2, og 4 hjemles i endrede konsesjonsvilkår og manøvreringsreglement. Det stilles imidlertid spørsmål ved om anadrom laksefisk vil forsere fossepartiene ved en så lav minstevannføring som foreslått i tiltak 2, dvs. $0,04 \text{ m}^3/\text{s}$. For at en reetablering skal lykkes på hele elvestrekningen mellom dammen og utløpet fra kraftstasjonen er det avgjørende at man får gyting og produksjon av yngel både i øvre og nedre halvdel av elvestrekningen. Det anbefales følgelig at det slippes en lokkeflom minst tilsvarende $0,15 \text{ m}^3/\text{s}$ i perioden 1.9 – 1.10. Når det gjelder å sikre utvandring av smolten, som trolig skjer i perioden mellom 15.5. og 20.6, så antas det at naturlig vannstandsøkning gjennom snøsmelting i restfeltet vil være tilstrekkelig til at smolten vil gå ut.

Fylkesmannen er videre usikker på om en så lav minstevannføring som $0,04 \text{ m}^3/\text{s}$ resten av året er nok til å sikre overlevelse av yngel og ungfisk. Det pekes spesielt på øvre del av minstevannføringsstrekningen som vil ha lite tilsig fra restfeltet, og det foreslås at det bør vurderes å doble den generelle minstevannføringen, dvs. til $0,08 \text{ m}^3/\text{s}$.

Når det gjelder tiltak 3 er fylkesmannen, i likehet med Sweco, usikker på om en åpning for oppvandring til Bleksvatn vil føre til en reetablering av sjørøyebestanden i vassdraget. Samtidig pekes det på at oppvandrende laks og sjørøret vil kunne benytte Bleksvatnet som oppholdssted på sommeren før fisken i gytetida bruker nedre del av elva innerst i vatnet eller slipper seg ned i Storelva for å gyte. Det konkluderes imidlertid med at effekten av å reetablere opp- og nedvandring til Bleksvatnet er såpass usikker at det ikke anbefales at dette tiltaket blir en del av revisjonen. Samtidig bør standardvilkårene inneholde vilkår som gjør det mulig å pålegge tiltak 3 dersom det i framtida blir vurdert som aktuelt.

Det påpekes videre at det gjennom utarbeidelsen av detaljplanen for å lette oppvandringen også ses på andre aktuelle biotopforbedrende tiltak, som for eksempel utlegging av gyttegrus, graving av mindre kulper og utlegging av stein/steingrupper. I den forbindelse anbefales det at det utarbeides en

biotopiltaksplan som omfatter både strekningene oppstrøms og nedstrøms kraftverket. Finkorna masser fra inntaksmagasinet og som samles i grava foran turbinene, blir i dag spylt ut i elva. Fylkesmannen ønsker at det i de nye konsesjonsvilkårene blir stilt krav om at disse massene deponeres på land.

Fylkesmannen forutsetter ellers at konsesjonens vilkårssett for tema naturforvaltning moderniseres til dagens standard.

DNs vurdering

I forslaget til retningslinjer for revisjon av konsesjonsvilkår som er oversendt OED (fra NVE) heter det at: ”Hovedformålet med en revisjon vil være å bedre miljøforholdene i tidligere regulerte vassdrag. Kjernen i en revisjon vil være å avveie dette formålet opp mot formålet med selve konsesjonen, som er kraftproduksjon. Revisjonsadgangen er ment å innebære en modernisering eller ajourføring av konsesjonsvilkårene, blant annet når det gjelder miljø.....”

Da reguleringa av Bleksvatnet trådte i kraft gjennomgikk Storelvvassdraget en miljømessig drastisk endring. En strekning på to kilometer av den tidligere anadrome strekningen ble mer eller mindre tørrlagt uten krav til minstevannføring. Dette medførte igjen at de tidligere vandringene av fisk mellom Bleksvatnet og sjøen ble brutt. Dette har spesielt gått hardt ut over sjørøya som trolig hadde sine gyte- og tidlige oppvekstområder i selve Bleksvatn. Samtidig har sjørret og laksepopulasjonene også mistet viktige produksjonsområder gjennom den sterke fraføringen av vann i de øvre delene i vassdraget. I revisjonskravet fra Andøy JFF står det uttalt at: ”Det er i dag tragisk å se at en av de beste laks, sjørret og sjørøye vassdragene i regionen, for å si det som det er, er ødelagt p.g.a. kraftutbyggingen”. I Lakseregisteret er både laks og sjørretbestandene karakterisert til 4a: Vassdrag med betydelig redusert ungfiskproduksjon.

DN er av den oppfatning at vassdrag som Storelvvassdraget, på tross av sin størrelse, er viktige vassdrag både med tanke på ivaretagelse av anadrome fiskebestander, men også som viktige rekreasjonsområder for allmennheten. Under befaringen kom det fram at det fortsatt tidvis foregår et betydelig fiske i vassdraget og at det selges fiskekort. Gjennom kravet om revisjon viser også den lokale jeger og fiskeforeningen at det er et engasjement knyttet til vassdraget. DN ser derfor positivt på at NVE har tatt opp konsesjonsvilkårene for gjeldene regulering til revisjon.

Når det gjelder hvilke tiltak som DN faglig sett mener bør prioriteres, så støtter DN fylkesmannens vurderinger i saken. Dette innebærer at tiltak 1 og 2 i revisjonsdokumentet primært er de som anbefales hjemlet i endrede konsesjonsvilkår og manøvreringsreglement. Når det gjelder tiltak 4, som går på biologiske undersøkelser for å fange opp effekten av tiltakene, så mener DN at dette også er viktig, men siden det er signalisert at dagens gjeldende standardvilkår alltid vil innføres ved revisjon, så vil mulighetene til å pålegge undersøkelser ivaretas gjennom dette, og trenger ikke nevnes som et eget tiltak.

Når det gjelder tiltak 3 så har DN tidligere vært på befaring og laget en skisse til hvordan man kan løse utfordringen med igjen å få fisk til å vandre inn i Bleksvatnet (jf. brev av 1.2.1999). Befaringen ble utført av en meget kompetent medarbeider på fisketrapper og som i sin vurdering viser til at det er fullt mulig å lage en kombinert fiskepassasje og mindre fisketrapp for å få fisken forbi dammen. Tiltaket krever en løsning som innebærer at fisken må kunne vandre inn i magasinet ved ulike vannstander og det er laget skisser for hvordan dette kan løses. Av de tiltak som er vurdert i revisjonsdokumentet er dette de mest kostbare og samtidig trolig det tiltaket hvor effektene er mest usikre. Som Sweco nevner i sine vurderinger så må også utvandringen av smolt fungere dersom dette tiltaket skal ha effekt. Dette

innebærer at smolten ikke må havne i turbinene, men ledes ned gjennom fiskepassasjen eller eventuelt fanges og flyttes til elveløpet nedstrøms dammen. Selv om det å åpne for opp- og nedvandring til Bleksvatnet også vil kunne være positivt for laks og sjørret vil dette først og fremst være et tiltak for sjørøya. Dette er en art DN for tiden jobber med å få økt kunnskap om og således vurderer som viktig. Selv om røya i Bleksvatnet har vært avstengt fra å vandre ut til fjorden i nærmere 60 år er det ikke usannsynlig at deler av bestanden igjen kan velge denne strategien om den gis mulighet. Dette er imidlertid usikkert og DN finner i likhet med fylkesmannen at det er vanskelig å anbefale at dette skal være en del av revisjonen nå. I denne vurderingen ligger det også til grunn at man bør få svar på om tiltak 2 fungerer tilfredsstillende før tiltak 3 iverksettes. Samtidig vil DN vise til at det nå foreligger en handlingsplan for fisketrapper og hvor det blant annet planlegges et eget kompetansesenter for dette temaet. Det finnes i dag søknadsmuligheter for opprustning og nybygging av trapper, men potten det i dag kan søkes på er begrenset. Gjennom arbeidet med handlingsplanen er det imidlertid håp om at bevilgningene kan øke, noe som vil kunne gi mulighet til å søke om framtidig støtte til prosjekter som det i Bleksvatnet.

Når det gjelder tiltak 2 mener DN det er viktig at fylkesmannens vurderinger knyttet til vannføring tas hensyn til. Selv om "lokkeflommer" i revisjonsveilederen (vedlegg 4) er vurdert til å kunne ha begrenset økologisk effekt for laks, så er DN av den oppfatning at dette trolig vil være nødvendig i Storelva. I små elver er det da også slik at fisken nettopp benytter større og mindre vannstandsøkninger for å vandre, noe som gjelder både laks og sjørret. En kortvarig økning i vannføringen vil ikke bare trigge fisken til å vandre, men vil også kunne øke muligheten for suksess for arbeidet med arronderinga av elveløpet. Dette fordi mer vann gir fisken større mulighet til å vandre forbi potensielle hindre. Hvilken eksakt størrelse denne vannføringen bør ligge på, er imidlertid vanskelig å vurdere. Fylkesmannen foreslår minst nivået for alminnelig lavvannføring, dvs. 0,15 m³/s. I DN's brev av 1.2.1999 er det vurdert at et minimum bør være 2-300 l/s (0,2-0,3 m³/s). Det riktige nivået vil trolig være sterkt avhengig av resultatet av arbeidet med å lette oppgangen (arronderingen). Likeledes vil den riktige minstevannføringen også resten av året, som av Sweco er foreslått til 0,04 m³/s og av fylkesmannen 0,08 m³/s, trolig være sterkt avhengig av resultatet av dette arbeidet (sett i sammenheng med ev. andre biotiltak). DN vil derfor foreslå at endelig størrelse på minstevannføringen og lokkeflom vurderes etter at tiltakene er ferdigstilt, men at man under arbeidet med oppvandringshindrene jobber ut fra et nivå på lokkeflommen på 0,15-0,20 m³/s. Vedrørende varigheten på lokkeflommen, så bør også denne justeres etter at man har fått mer kunnskap om når fisken vandrer og gyter i vassdraget. Inntil videre bør fylkesmannens forslag om 1.9-1.10 benyttes. Selv om det trolig ikke er nødvendig, vil man også gjennom en slik løsning kunne vurdere om det eventuelt er nødvendig med et kortere slipp om våren for å sikre at smolten går ut til rett tid.

Vedrørende graden av fokus på tiltak 2 i revisjonsprosessen så vil DN minne om at det i "Retningslinjer for revisjon av konsesjonsvilkår for vannkraftverk" under kap. 9.3 "Når er pålegg om minstevannføring, og magasinrestriksjoner mest aktuelle?" vises til at behovet for minstevannføring på tørrlagte elvestrekninger synes spesielt aktuelt i vassdrag av stor verdi for fisk og fiske. Det vises også her til at det i St.prp. 32 (2006-2007) "Om vern av villaksen og ferdigstilling av nasjonale laksevassdrag og laksefjorder" står at villaksen vil være et sentralt vurderingstema, og at revisjoner vil bli brukt for å forbedre forholdene for villaksen i vassdrag med vannkraftinngrep.

Det igjen å sikre oppgang av fisk til tidligere produksjonsstrekninger er også i tråd med tankegangen i vannforskriften.

Når det gjelder produksjonstap og dermed kostnadene knyttet til å slippe vann til minstevannføring vil vi vise til at det også i dag er tap av produksjonsvann gjennom en rekke større og mindre hull i rørgata.

Dette er vann som ikke inngår i dagens produksjonstall og som samtidig har kommet elvestrekningen oppstrøms kraftverket til gode. På befaringsdagen ble det medgitt at 40-50% av vannføringa som ble observert trolig kunne tilskrives tapet fra rørgata. Rørene var imidlertid under utskiftning og en del av rørgata var allerede skiftet ut. Det er derfor trolig at produksjonstapet har ligget høyere før utskiftningen startet. DN vil be om at dette forholdet tas hensyn til når kostnadene knyttet til produksjonstap ved slipp av minstevannføring skal vurderes.

Når det gjelder tiltak 1, vedrørende utskiftning av den manuelle omløpsventilen med en automatisk type, har DN ingen kommentarer ut over at tiltaket anbefales gjennomført og viser til vurderingene gjort i revisjonsdokumentet.

For øvrig vises til Fylkesmannen i Nordlands uttalelse.

Oppsummering/Konklusjon

DN støtter Fylkesmannen i Nordlands vurdering av at tiltak 1 og 2 i revisjonsdokumentet er de som bør tillegges vekt i den videre revisjonsprosessen. Tiltak 4 vil automatisk bli fanget opp av innføringen av gjeldende standardvilkår og som er signalisert innført ved alle revisjoner. DN ser også fordelene av å iverksette tiltak 3, men mener at effektene er for usikre til at det anbefales gjennomført i nåværende revisjonsprosess. Det vises imidlertid til mulig framtidig søknadsmulighet for å kunne finansiere et oppvandringsystem forbi dammen. Når det gjelder tiltak 2 mener DN, i likhet med fylkesmannen, at det er viktig at det åpnes for å slippe mer vann i en periode på høsten for å sikre oppgangen av gytefisk. Hvor mye vann som bør slippes avhenger imidlertid av hvor godt man lykkes med det arbeidet som skal gjøres for å bedre oppgangen av fisk på redusert vannføring. DN foreslår at endelig størrelse på lokkeflom og minstevannføring resten av året, settes først når resultatene fra arronderingsarbeidet foreligger. Det samme gjelder eventuelt behov for mer vann en periode på våren for at smolten skal vandre ut. Likeledes kan det være aktuelt å justere tidsperioden for når "lokkeflom" skal slippes, etter at oppvandring og gytetid er bedre kjent. DN viser videre til at Storelvvassdraget er et vassdrag som faller inn under ulike føringer for hvilke vassdrag som ansees som viktige i revisjonssammenheng; deriblant "*Retningslinjer for revisjon av konsesjonsvilkår for vannkraftverk*" og St.prp. 32 (2006-2007) "*Om vern av villaksen og ferdigstilling av nasjonale laksevassdrag og laksefjorder*". Det igjen å sikre fisken tilgang til tidligere gyte- og oppvekstområder er også i tråd med vannforskriften. Avslutningsvis ber DN om at det i vurderingene av produksjonstap ved innføring av minstevannføring tas hensyn til at det også i dag er omfattende tap av produksjonsvann gjennom hull i rørgata. Dette er vann som kommer elva til gode, men som dermed ikke inngår i produksjonstallene som i dag foreligger.

Med hilsen

Direktoratet for naturforvaltning

Øyvind Walsø e.f.
seksjonssjef

Jarl Koksvik

Kopi:
Fylkesmannen i Nordland
Nordland fylkeskommune (Vannregion Nordland)
Andøy kommune
Andøy Energi AS, 8484 Risøyhamn
Andøy Jeger og Fiskeforening, PB 7, 8483 ANDENES